

prime. 8. Tekočine se ne primejo ali ne zmočijo vsake terde telesnine. (Zmočenje zgodi se le takrat, kadar je zveznost tekočin manjša, kakor sprijemnost teles. (Dalje prih.)

Dopisi in novice.

— **Iz Dunaja.** (Izv. dop.) Na tukajšnih ljudskih in meščanskih solah je tako vravnano, da od tretjega razreda začeni podučujejo telovadbo za ta predmet posebej izprašani učitelji. Ti imajo tolikokrat po 5 gl. na mesec, kolikor ur na teden podučujejo. Dalje tudi na dekliskih solah podučujejo v ženskih ročnih delih za to posebno izprašane učiteljice. Zoper te učitelje in učiteljice so se vzdignili že lani nekteri časnikarski pisaci in drugi nemerodajni ljudje, ter interpelirali dunajski magistrat, čemú izdaja za ta poduk poseben denar. Učitelj, ki podučuje vse predmete v kakem razredu, naj bi bil primoran vaditi učence tudi v telovadbi; v viših razredih meščanskih sol, kjer je strokovnjaški poduk, naj bi pa uril učence v telovadbi razrednik (Klassenvorstand). Ravno tako naj bi podučevalo učiteljice, ki podučujejo druge predmete v svoji soli, tudi še ženska ročna dela. — Sploh, ta interpelacija je prišla v sejo mestnega magistrata. Tu se je dolgo, dolgo obravnavala, in konec teh obravnjav je bil, da vse ostane pri starem.

Ker že danes pisem ta dopis, in ker se družega nič ni posebnega dogodilo, naj pojasnim bralcem nekoliko dunajske šolske razmere. Vse tukajšne ljudske in meščanske šole, izvzemi c. kr. vadnice in privatnih zavodov, so mestne ali komunalne. Pa tudi večina gimnazij in realk je mestnih. Okrajni šolski svet ni cesarsko-kraljevi, in predsednik mu tudi ni okrajni glavar, ampak župan. Kakor je znano, je Dunaj razdeljen v 10 okrajev, in vsaki okraj ima svoj krajni šolski svet. Navadni ljudski učitelj ima 800 gl. plače potem 30% stanarine t. j. 240 gl. Tedaj znaša njegova letna plača 1040 gl. Petletne doklade so po 50 gl. Meščanski učitelji imajo 900 gl. plače in 30% stanarine, tedaj znaša njihova plača 1170 gl. Vodje na ljudskih solah imajo 800 gl. plače, 200 gl. opravilne doklade in prosto stanovanje, a ravnatelji na meščanskih solah 900 gl. plače, 300 gl. opravilne doklade in prosto stanovanje.

To bi bilo vse dobro, ali zdaj pridejo podučitelji. Ti se dele v definitivne in provizorične. Definitiven podučitelj ima 600 gl. plače, ktera mu je razdelena na 12 mesecev; provizoričen ima pa 400 gl., če nima učiteljske preskušnje (Lehrerbefähigung) in 600 gl., če jo že ima. Ta denar ni njegova plača, ampak le remuneracija, ki je razdeljena na 10 $\frac{1}{2}$ mesecev. Čez počitnice tedaj provizoričen podučitelj ne dobi nikacega denarja. In ako je tudi bolan, ne dobi za te dneve, ki jih je doprinesel v bolezn, nobenega solda. In marsikteri tak podučitelj mora čakati večkrat po 6 do 7 let, preden postane učitelj. Konec vsacega šolskega leta so vsi ti provizorični podučitelji iz službe razpuščeni, in če hoče kateri izmed njih spet priti v službo, se mora v začetku prihodnjega leta pri magistratu naznaniti. To je zató, ker je na Dunaji toliko in toliko učiteljev, ki komaj čakajo, da bi prišli kam na kako šolo. Pa to niso samo učiteljski kandidati, ampak že taki, ki so celo za meščanske šole izprašani. Tu se nič ne vé o pomankanju učiteljev, ampak le o preobilici.

Vsako leto enkrat je razpisanih par stopinj za meščanske učitelje, potem 50 stopinj za ljudske učitelje in 50 za definitivne podučitelje. Za te pa seveda vse kompetira, kar ima učiteljsko preskušnjo.

Vodstvo ženske pripravnice je prepovedalo kandidatinjam nositi šlepe s pristavkom, da ktera bi se še upala s šlepom priti v šolo, bi bila izključena. Bila je potem po dunajskih listih dosti pisarije o tem. Najboljše je pa to stvar zadel humoristični list »Kikeriki«. Ta je naslikal dekletke s kratkimi kikeljcami in debelimi mečami, ktero je nekdo vprašal, če je od baleta. Ali ona mu je odgovorila: Ne, jaz sem iz pripravnice, kjer nam je prepovedano nositi dolgo obleko. (Tako zvani šaljivi listi komaj čakajo kosti, da jo obirajo i. t. d.)

— **(K statistici hrvatskih škola.)** Popis učitelja (učiteljev) i učenika (učencev) na pučkih (ljudskih) učilištih (učilnah) v Zagrebu. U Zagrebu imamo 3 preparandije, jednu mušku i 2 ženske, od ovih potonjih je jedna u samostanu milosrdnica (usmiljenih sester), gdje se uzdržaje na vlastiti trošak; dočim (med temi) one dvie na trošak zemlje.

Na obijuh zemaljskih preparandija službuje ukupno 15 učiteljskih sila (moći t. j. učiteljev), medju timi je 9 redovitih učiteljah, 5 pomoćnih i jedan namjestni učitelj. Na muškoj preparandiji je upisano 74 učiteljskih pripravnika, a na ženskoj 55 pripravnica, dakle ukupno 129 učiteljskih pripravnika; pribroje li se ovamo (ovim) i 77 pripravnica iz samostanske preparandije, to je ukupni broj zagrebačkih pripravnika i pripravnica 206, od kojih su 74 muška, a 132 ženske.

Na ženskoj preparandiji kod (pri) milosrdnica službuje 9 učiteljskih sila, od kojih su 3 učitelja s vana dolazeća i 6 učiteljka sestara; a upisano ih je ukupno 77 učiteljskih pripravnica. U tečaju ručnih djela, pripravlja se 17 pripravnica za učiteljke ručnoga djela, osim (poleg) toga polazi (hodi v) taj tečaj i mnogo privatnih djevojaka.

Na višoj djevojačkoj (dekliski) učionici milosrdnica službuje 15 učiteljka i jedan vjeroučitelj, a u svih (vsih) 8 razreda polazi 177 učenica (učenki); na višem gojilištu ili Konviktu podučava 5 uč. sila 73 učenice; na četverorazrednoj kombinovanoj školi 4 učiteljke 48 učenica; i konačno kod sv. Duha u samostanskoj villi podučavaju na četverorazrednoj kombinovanoj učionici 3 uč. sile 60 učenica; ovamo valja pribrojiti i liep broj djece u zabavištu, gdje se igrom i zabavom priučavaju svemu, što je nužno za pripremu školsku. Dakle u samostanu milosrdnica podučava ukupno 40 učiteljskih sila 721 učenicu.

Zaista liep broj, a i liep trošak, koj otpada gradu i zemlji (namreč mestu Zagreb. in hervatski deželi), tuj netreba drugoga dokaza, gdje brojevi toli jasno govore.

Na gradskoj višoj djevojačkoj učionici upisano je ove godine 390 učenica; podučava 13 učiteljskih sila, napose učitelji za sviranje i gombanje i 4 za izvanredne predmete. Peti razred ima paralelku, te su svi razredi upravo prenapunjeni, upravo je skranje vrieme, da se pobrine grad za bolje i veće prostorije, jer su ove s naučnoga, a sa zdravstvenoga gledišta pogotovo neshodne, da ne reknemo izpod svake kritike. Kako se je samostan ove godine pobrinuo (poskerbel) za svoje učenice, sagradiv liepu, novu sgradu lih za preparandiju i višu djevojačku učionu, zar da grad zaostaje u obćem prosvjetnom interesu za privatnimi zavodi?

Na zagrebačkih pučkih školah je ljetos upisano i to: na kaptolskoj obćoj pučkoj školi 280 učenika, za 36 više od lane, a podučava 5 učiteljskih sila; bit će tuj mnogo doprinela i krasna upravo školska sgrada netom podignuta na najprikladnijem mjestu toga gradskoga prediela. Možemo slobodno reći, da je to prva školska sgrada možda u Hrvatskoj, koja posvema odgovara i gradjevnomu ukusu, i pedagogijskim zahtjevom, a uređjena je sa

svimi školskimi potrebštinami po najnovijem zahtjevu — liepe, prostrane, visoke, vidne sobe, da je samo milota boraviti u njih. Takove bi valjalo graditi sve naše učevne zavode, kad se već gradi, neka se gradi trajno i dostojno grada Zagreba te prijestolnice hrvatske.

U donjje gradskoj školi upisano ih je 450, sva četiri razreda imaju paralelke, za 50 više od lane, a nekoliko stotina u opetovnjaka polazi ovu školu, koji su razdijeljeni u 2 razdjela, viši i niži. Podučava 9 učiteljskih sila i jedan suplent za sve zagrebačke škole.

Na vježbaonici mužkoj uz mužku preparandiju podučava 5 učitelja 120 učenika; a na ženskoj takodjer 5 učiteljskih sila 147 učenica. Osim toga je poseban učitelj za gombanje (televajo).

Na duhovljanskoj pučkoj školi podučavaju 3 učiteljske sile 65 učenika. Na svih tih učionah posebni su katekete, koji su ubrojani među dotične učitelje, a i 3 učiteljke namještene su na dječackoj školi. Na privatnih djevojačkih zavodih i to; u zavodu gdje. Katke ima 24, kod Bronerice 48 a kod Gogerice 42 pitomkinje, ukupni broj privatnih učenica 114. Na tih zavodih podučavaju učitelji sa srednjih i pučkih škola osim dotične vlastnice zavoda. — Konačan dakle broj učitelja i učenika na svih ukupno učevnih zavodih pučkoga školstva grada Zagreba iznosi za tekuću školsku god. 1877/8. 102 učitelja, polovinom mužki i ženski od tih je 10 pravih, a 4 suprirajuća kateketa, ukupno ih 14; 2,419 učenika, od tih su 992 mužka, a 1,427 ženska, po tom ima na svih zagreb. pučkih školah za 435 više ženskih, nego mužkih djaka; razlog će biti zavodi za djevojke i građanske škole, gdje imade veliki broj izvanjskih djevojaka, čega neima za dječake.

Uračuna li se ovamo broj učenika sa zagreb. gimnazije 652 i sa realke 270 ukupno 922 učenika srednjih škola, zatim 344 slušaoca na hrvatskom sveučilištu; to ćemo dobiti sveukupnu svotu školske mladeži u Zagrebu za tekuću školsku godinu 3,685. Nebi bilo nezanimivo taj broj sravnati sa onim prije kakovih desetak godina, da se jasno vidi, kako je progresivno rasao broj učeće mladeži, u čem naziremo golem (velik) napredak na polju hrvatskoga školstva ovo zadnjih godina otvorom hrv. sveučilišta.

»Hrv. Učitelj.«

— Iz seje c. k. deželnege šolskega sveta dne 24. januarija 1878.

Na dnevnom redu je bilo:

Dvorazredna ljudska šola v **Radovljici** se ima v prihodnjem šolskem letu razširiti v štirirazredno, prva učitelja imata dobivati po 500 gl.; a druga dva po 450 in 400 gl.

Prošnja srenjskega predstojništva v Kočevji za oproščenje nadaljne nprave učnih pripomočkov za gimnazijo se je predložila slavnemu ministerstvu s primernim nasvetom.

Pritožba (Rekurs) stavbnega odseka zoper razsodbo c. k. okrajnega šolskega sveta, ki se tiče nekaterih poprav pri šolskem poslopji, se je odvernila s tem pristavkom, da je šolskim občinam na voljo dano, ako hočejo podvzetnika za povračilo stroškov tožiti.

V začasno umesčenje se ima razpisati služba hišnega opravnika in šolskega sluga v licealnem poslopji, kar pa se tiče preuredbe službinih vodil na tej službi, imajo se zaslišati dotična ravnateljstva in oskerbništvo knjižnice.

Za ta kraj sta bila izključena dva gimnaz. učenca.

Gimnazijski učenik je imenovan s stalnim, priznana in odkazana mu je bila prva petletnica.

Zapisnik ravnateljstva srednje šole, ki je bil tukaj vložen, je bil predložen sl. ministerstvu.

Prizivi in prošnje za prizanašanje kazni zastran šolskih zamud, prošnje za nagrado in posojilno izplačilo so bile razrešene.

— **Namestovanje pri učiteljih.** Gospod minister za uk in bogocastje je ukazal, da imajo učitelji na učiteljskih vselej pri njemu prositi odpusta takrat, kadar je treba namestnina, sploh kakšnega plačevanja, za namestovanje. Deželna šolska oblast boče tedaj dajala odpust za šest mesecev le takrat, ako za to namestovanje ne boče treba denarja trositi.

— **(Šolstvo po slovenskih krajinah.)** Po datih, katere priobčnje znani pedagog dr. Dittes v svojem pedagogičnem letnem poročilu, je imela l. 1876. Štajerska s 1,160.000 ljudmi 735 šol in 1946 učiteljev, Koroška s 340.000 stanovalci 325 šol in 561 učiteljev, Kranjska s 470.000 lj. 261 šol in 414 učiteljev, Trst in okolica z 130.000 lj. 48 šol in 306 učiteljev, Goriška z 220.000 lj. 221 šol in 324 učiteljev, Istra z 260.000 lj. 145 šol in 245 učiteljev. Račun iz teh števil kaže, da pride v Trstu z okolico na 424 lj. 1 učitelj, na Štajerskem na 596 ljudij 1 učiteljska moč, na Koroškem na 606, na Goriškem na 679, v Istri na 1061 ljudij, na Kranjskem pa na 1135 ljudij še le en učitelj. Torej je Kranjska v tem obziru na najslabšem mej slovenskimi pokrajinami. Mej vsemi avstrijskimi deželami ima pa primeroma največ učiteljev Dolnja-Avstrija, najmanj pa Dalmacija. V celej Cislejtaniji pa pride poprek na 657 stanovalcev 1 učiteljska moč.

— **(Šolstvo na Koroškem p. l.)** Ljudskih šol je bilo v mestu Celovci 7, v šolskem okraji Celovškem 61; v šol. okraj. Hermagor. 30; v šl. okr. Špital. 53; v šl. okr. Sent-Vid. 61; v šl. okr. Belak. 50; v šl. okr. Velikovec. 35; v šl. okr. Voflsberg. 25. Za šolo vgodnih otrok je bilo 44,233, a v šolo jih je hodilo 38,615 tedaj 87,3 odstotkov. Šolskih bukvarnic je bilo 209 in bukev 13,237, okrajnih učiteljskih bukvarnic je bilo 8 s 4130 knjigami in 35 družeb »Schulpfennig-Vereine«.

— **(Kranjski deželni odbor)** je v seji 19. januarija t. l. za šolo v Ratečah na Dolenjskem za l. 1878 dovolil 500 gl. pripomoči, ali boče to tudi za prihodnje leto ima sklepati prihodnji deželni zbor. — Občini Ambrus poleg Žužemberka se je tudi dovolilo 400 gl. za šolsko zgradbo; toliko se boče dalo prihodnje leto, ako boče privolil dež. zbor.

— **(Deželni šolski svet v Gorici.)** 16. januarija ste bili med drugim na dnevnem redu tudi te-le dve točki: a) Deželna jezika (ital. in slov.) naj nehata biti zapovedana predmeta v tukajšnjih srednjih šolah; b) c. k. 3razredna deška vadnica (nekdanja normalka), katera je zdaj paralelna italj. slovenska šola, naj se spremeni v čisto nemško 4razredno ljudsko šolo. Oba ta predloga je večina šolskega sveta zaverгла. Navet, da naj se sedanja dekliska nemška šola združena z ženskim učiteljskim izobraževališčem preuravna v paralelno ital. slov. deklisko vadnico s tem pogojem, da postane deška vadnica nemška, tudi ni obveljal, ker ni bil na dnevnem redu. Tako se tudi niso pretresale prenarbedbe učnega čerteža za deželna jezika v srednjih šolah, potem ko je bil padel princip neobligatnosti teh jezikov. >Nov.«

— **(Žlahna ruda v zgornjem Koroškem.)** Da so na Koroškem v Belski in Dravski dolini nekda kopali žlahno rudo je sploh znano. G. profesor Rahota je pregledal vsa stara pisma, ki o tem govora, ter preiskoval dotične kraje v treh letih svojega bivanja tamkej. On pravi, da bi se vsekako

splačalo, rudnike še obdelavati, posebno pa priporoča rudnike v Cirknici na zlato in srebro, na baker v Velikem-Bragantu, na zlato v Lengholz-u in na živo srebro v Dolih (Dellah) v Dravski dolini.

— (Iz živalskega življenja.) Čebela se je srečno udomačila v Avstraliji, a sterdi noče tam nanašati, ker ni zime. — V Ameriko so prepeljali tudi naše selivne tice, prepelice i. dr.; ko se na jesen jamejo seliti, videli so jih leteti preko nosa »Hatteras« v Karolini in proti Bermudovim otokom. No, te poti ne bodo prestale, ker prepelice niso dobre letavke. Zginile so tudi druge selivne tice: ščinkovci, pastaričice. — Kaj pak, da v Ameriki bi ne bilo tičem treba, leteti preko širokega morja v topleje kraje, tam bi prav zložno lahko potovale po kopnem v topleje kraje, tedaj mogoče, da nekatere najdejo to pot in se čez leta in leta zopet drugej pokažejo. — Le vrabci, ti prosjaki med tici, se dobro počutijo v Ameriki in so se zelo razmnožili.

— **Davica** (difteritis) je pobrala v K. Jenes (Kumanija) na Ogorskem, kjer prebiva 751 ljudi 152 otrok!! — Sicer razsaja ta bolezen tudi po drugih krajih, ali vendar ne tako strašansko kakor v K. Jenes.

Razpisi učiteljskih služeb.

Na Štajerskem. Na 1razredni šoli v Svetini pri Celji, l. p. 600 gl. n st anovanje; kraj. šl. svetu do konca februarja.

— Na 2razredni šoli v Brazlovčah poduč. služba 480 (360) gl. in stanovanje; na 3razredni šoli v Crešnjevcih pri Slov. Bistrici, na 2razrednih šolah v Laperji in v Gornji Polskavi podučitelj. službe vse tri s 440 gl. (330) gl. krajnem šolskim svetom do konca februarja.

Na Kranjskem. Na 1razredni šoli v Kranjski gori učit. služba l. p. 450 gl.; priklade 50 gl. in stanovanje. Prošnje okraj. šl. sveta v Radovljici do konca februarja t. l.

Na 2razredni šoli v Dragatušu druga učit. služba l. p. 450 gl. krajnemu šl. svetu v Dragatušu do konca februarja t. l.

Premembe pri učiteljstvu.

Na Kranjskem. Gsp. Primož Ušeničnik, namestni učitelj na realki v Osegu, pride začasno na Verhniko p. Ljubljani.

V **R. Milic**-evi tiskarni v Ljubljani je ravno kar na svitlo prišel:

Šopek mičnih napevov za šolo in dom.

Nabral in vredil **F. Stegnar**, c. k. učitelj.

Cena: 30 kr. ali po poštni nakaznici poslanih 32 kr. pod križnim zavitkom.

Šopek mičnih pesen za šolo in dom;

t. j. ravno te pesni brez napevov.

Nabral in vredil **F. Stegnar**, c. k. učitelj.

Cena: 6 kr. ali po poštni nakaznici poslanih 8 kr. pod križnim zavitkom.